

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) pitää tärkeänä, että toimeentulotukilakia uudistettaessa huomioidaan selvemmin yrittäjien tilanne osana tuen kohderyhmiä sekä työelämän rakennemuutokset. MYRY korostaa, että työelämä on muuttunut pysyvästi kohti yhä epävarmempia, jaksoittaisia ja monimuotoisia työllistymisen muotoja. Perinteisen kokopäiväisen palkkatyön sijaan yhä useampi työllistyy osa-aikaisesti, satunnaisesti tai pienimuotoisen yritystoiminnan tai oman työn kautta. Työttömyysjaksot, yrittäjäyys ja palkkatyö vuorottelevat, eikä työsuhteen olemassaolo tai sen puute enää yksin määritä henkilön työmarkkina-asemaa tai toimeentulon rakennetta.

Tässä kontekstissa hallituksen esityksen velvoite ilmoittautua kokoaikatyön hakijaksi, mikäli yritystoiminnan tulot jäävät alle 595 €/kk, on monella tapaa hyvin ongelmallinen. Se pakottaa yrittäjän, ammatinharjoittajan tai itsensä työllistäjän käytännössä lopettamaan yritystoimintansa, vaikka toiminta olisi kehitysvaiheessa, kasvukykyistä tai tuloja olisi tiedossa lähikuukausina.

Esitys ei ota huomioon yritystoiminnan tai yrittäjämäisen toiminnan luontaista kausiluonteisuutta, laskutusrytmiä ja asiakkuusvaihtelua, joita esiintyy paljon esimerkiksi luovilla aloilla, matkailualoilla tai alustataloudessa. Esitys käytännössä rankaisee pienimuotoisesta itsensä työllistämisestä, vaikka nimenomaan tätä tulisi kannustaa, ei estää.

MYRY yhtyy KEHA-keskuksen näkemykseen siitä, että nykyisin käytössä ollut järjestelyaika yritystoiminnan alasajoon on ollut välttämätön ja toimiva. Esityksessä ehdotettu yhden kuukauden määräaika ei ole hallinnollisesti eikä inhimillisesti realistinen aika järjestää yrittäjän ja yrityksen tilannetta. Työvoimapolitiittinen lausuntoprosessi on hidas, ja monet yrittäjät eivät edes tiedä, miten heidän tilanteensa arvioidaan, kauanko prosessi kestää, eikä yksilö voi vaikuttaa itse tämän prosessin nopeuttamiseen. Lisäksi jo muutenkin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevalle yrittäjälle

hallinnollinen taakka ja etenkin yritystoiminnan vaaditusta alasajosta tulevat välittömät kustannukset voivat muodostua esteeksi kaiken muun selviytymisen ohella.

MYRY muistuttaa yleistukilausunnossaan esiin nostamastaan peruslähtökohdasta: sosiaaliturvajärjestelmän tulee tunnistaa ja hyväksyä silppuinen, limittäinen ja jaksoittainen työ sekä yrittäjämäinen toiminta osana nykypäivän normaalia työelämää. Pienimuotoisen yritystoiminnan kautta rakennetaan usein takaisin vakavampaan toimeentuloon ja uusiin mahdollisuuksiin, ja tämän kehityksen tukeminen on yhteiskunnallisesti kestävää ja kannattavaa.

Toimeentulotuki on viimesijainen oikeus, mutta silti oikeus. Mikäli sen ehtoja kiristetään ilman yksilöllistä harkintaa ja toimivaa palveluohjausta, vaarana on, että pienituloisia yrittäjiä sanktioidaan epäselvän tai hitaasti etenevän tilanteen perusteella. Usein yrittäjillä tai yrittäjämäisesti toimivilla on vankka pyrkimys toimia aktiivisesti ja parantaa omaa taloudellista tilannettaan ja toimeentulotuki on vain välivaihe.

Esityksessä ehdotettu 595 €/kk tuloraja ei saa mielestämme olla yksiselitteinen ns. kannattavuuden raja, vaan tulee mahdollistaa yksilöllinen harkinta esimerkiksi kausivaihtelun ja toiminnan kehitysvaiheen perusteella, ja tässä tulee yrittäjän omaa näkemystä kuulla. Ei ole yhtään sen enempiä yksilön kuin yhteiskunnankaan etu, että potentiaalisesti kannattava ja jopa kasvamahdollisuuksia sisältävä yritystoiminta pakotetaan lopettamaan. Tämä vain lisää passiivisuutta.

Yrittäjille tulee säilyttää vähintään 2–3 kuukauden järjestelyaika yritystoiminnan arviointiin ja mahdolliseen alasajoon, ja yrittäjille tulee kehittää oma, tarkoituksenmukainen palvelupolku, jossa työvoimapolitiittinen lausunto ja velvoitteet perustuvat ajan tasalla olevaan tietoon.

MYRY ei vastusta perusosan alentamista niissä tilanteissa, joissa henkilö toistuvasti ja tietoisesti kieltäytyy osallistumasta palveluihin tai hakemasta ensisijaisia etuuksia. Sen sijaan pidämme erittäin tärkeänä, että alennusta ei sovelleta mekaanisesti tilanteissa, joissa henkilön tilanne on tulkinnanvarainen, ohjaus on puutteellista tai kyse on henkilöstä, joka yrittää omatoimisesti työllistyä yrittäjänä tai yrittäjämäisesti omassa työssään. Toimeentulotuen käyttö ei saisi olla rangaistusautomaatti, etenkin niille, jotka pyrkivät selviytymään epävarmassa työelämässä.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ei arvioida vaikutuksia yrittäjyyden jatkuvuuteen tai aloittamiseen. Vaikka esitys vaikuttaa yrittäjiin, itsensätyöllistäjiin ja yrittäjämäisesti omassa työssään työllistyviin, ei vaikutusten arviointiosiossa käsitellä lainkaan yritystoimintaan kohdistuvia seurauksia. Tämä on selkeä puute. Mikäli yrittäjä joutuu keskeyttämään tai etenkin kokonaan lopettamaan yritystoiminnan voidakseen saada toimeentulotukea, kyseessä on paitsi yksilön, myös yhteiskunnan resurssien menetyksestä.

Muu lausuntopalaute:

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) haluaa tuoda esiin, että hallituksen esityksessä toimeentulotukilain muuttamisesta ei riittävästi arvioida työelämän rakennemuutosta ja sen vaikutuksia toimeentulotuen tarpeeseen. Työmarkkinat ovat muuttuneet rakenteellisesti: työsuhteet ovat lyhentyneet ja muuttuneet pätkiksi, työ on sirpaleista ja yhä useampi toimii osa-aikaisesti tai monessa roolissa esim. työntekijänä, yrittäjänä ja opiskelijana samanaikaisesti. Tähän muutokseen sosiaaliturvan on vastattava joustavasti.

On selvää, että työvoimapalvelujen tai Kelan logiikka ei tunnista kunnolla etenkin itsensätyöllistäjiä ja monia uusia yksinyrittäjyyden muotoja. Toimeentulotuen, yhtä lailla kuin työttömyysetuuksien, ehtojen kiristämisessä korostuu edelleen se, että ensisijaisena pidetään koko-aikatyötä hakevaa työnhakijaa, vaikka yhä useampi on tosiasiallisesti osa-aikainen yrittäjä tai toimii muuntymisessä ja epätyypillisessä työsuhteessa tai toimeksiantosuhteessa. Tästä syntyy ristiriita järjestelmän ja todellisen työelämän välillä: henkilön aktiivisuus ei saisi johtaa toimeentulotuen leikkaamiseen, jos se ei satu sopimaan viralliseen formaattiin ja kaavamaiseen muottiin.

Yrittäjyys on yhä useammin selviytymiskeino, ei omaehtoinen valinta. Esityksessä ei oteta huomioon, että osa yrittäjistä on käytännössä itsensätyöllistäjiä, jotka ovat siirtyneet yrittäjyyteen työmarkkinoiden rakennemuutoksen seurauksena. Näissä tilanteissa yrittäjyys ei ole valinta, josta voidaan rangaista tai johon pätee ajatus "yrittäjäriskistä", vaan välttämätön ja usein ainoa tapa ansaita elanto. Toimeentulotukea saavien yrittäjien määrää tai heidän profiiliaan ei ole arvioitu lainkaan, vaikka heihin kohdistuu suoraan lakiesityksessä mainittu tuloraja- ja ilmoittautumisvelvoite.

Palveluohjauksen puute korostuu uuden sääntelyn myötä. Esityksessä korostetaan harkintavaltaa ja yksilöllisiä ehtoja ja vastuuta, mutta samalla ei esitetä mitään konkreettisia parannuksia palveluohjaukseen, neuvontaan tai tiedonsaantiin. Työmarkkinoiden rakennemuutokset tulisi huomioida paljon selvemmin myös palveluohjauksessa.

Hanén Liisa
Mikro- ja yksinyrittäjät ry